CZU: [342.4 + 327](478):341.214:327(4) DOI: https://doi.org/10.59295/pasfpi2025.03

PROVOCĂRILE DE SECURITATE ȘI POLITICĂ INTERNĂ ȘI EXTERNĂ ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL ACTUAL

CURRENT SECURITY AND DOMESTIC AND FOREIGN POLICY CHALLENGES OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CURRENT CONTEXT

CRIGAN Tudor
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID:0000-0002-6157-7239
E-mail: crigant@gmail.com

Abstract. *This legal and institutional study explores the most pressing internal and external security challenges facing the Republic of Moldova. It addresses constitutional neutrality, the rule of law, judicial reform, hybrid threats, and Moldova's integration into the European security framework. The analysis is based on national legislation, international obligations, and strategic regional developments.*

Keywords: *Republic of Moldova, national security, constitutional law, neutrality, hybrid threats, rule of law, European integration.*

Introducere

Republica Moldova traversează în prezent una dintre cele mai complexe perioade din punct de vedere al securității naționale și al echilibrului intern și internațional. Aflată la granița Uniunii Europene, dar și în vecinătatea unei zone de conflict armat deschis (Ucraina), țara este supusă unei presiuni constante din partea unor factori geopolitici, economici și informaționali care afectează direct și indirect stabilitatea sa constituțională, capacitatea instituțională și suveranitatea politică.

În paralel cu aceste evoluții externe, sistemul intern se confruntă cu deficiențe structurale majore, precum corupția, slaba funcționare a justiției, polarizarea politică și o administrație publică insuficient adaptată standardelor moderne de guvernanță democratică. Aceste vulnerabilități determină o fragilitate a statului de drept, afectând nu doar imaginea internațională a Republicii Moldova, ci și capacitatea sa efectivă de a implementa reforme durabile și coerente.

Scopul prezentului articol este de a analiza, dintr-o perspectivă juridico-academică, provocările actuale ale Republicii Moldova în domeniul securității, cu accent pe dimensiunile constituționale, instituționale și de drept internațional. Studiul se axează atât pe aspectele de politică internă – precum reforma justiției, protecția drepturilor fundamentale sau combaterea corupției, cât și pe dimensiunile de politică

externă – integrarea europeană, parteneriatele strategice și gestionarea neutralității constituționale.

Analiza se bazează pe cadrul legislativ național, documente de politică publică, tratate internaționale și jurisprudență constituțională, oferind totodată recomandări de ordin normativ și strategic pentru consolidarea securității și democrației în Republica Moldova.

Capitolul I. Fundamentele constituționale ale securității naționale în Republica Moldova

În viziunea Constituției Republicii Moldova, securitatea națională nu reprezintă doar o componentă tehnică a apărării statului, ci o valoare constituțională fundamentală, înrădăcinată în principiile suveranității, democrației și statului de drept. Articolul 1 alin. (3) stabilește că „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme". Din această formulare rezultă că securitatea trebuie înțeleasă în corelație cu protecția acestor valori și nu exclusiv prin prisma apărării teritoriale.

Articolul 11 din Constituție consacră neutralitatea permanentă a Republicii Moldova, afirmând că „Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă" și că „nu admite dislocarea de trupe militare ale altor state pe teritoriul său". Această formulare creează o tensiune juridică între dorința de consolidare a securității naționale prin parteneriate strategice internaționale (ex. cooperarea cu NATO) și constrângerile impuse de principiul neutralității constituționale.

Lipsa unei legi organice care să reglementeze aplicarea și limitele neutralității duce la interpretări divergente. Pe de o parte, doctrina sugerează că neutralitatea nu exclude participarea în misiuni de menținere a păcii sau cooperarea tehnică cu structuri de apărare colectivă. Pe de altă parte, unele curente consideră că orice apropiere militară față de blocuri regionale ar putea contraveni textului constituțional. Această ambiguitate juridică devine și mai problematică în contextul geopolitic actual, în care Federația Rusă utilizează retorica neutralității pentru a justifica o poziție pasivă a Republicii Moldova în fața unor amenințări reale.

Un alt aspect esențial este relația dintre securitatea națională și drepturile fundamentale. Constituția nu permite suspendarea absolută a niciunui drept, chiar și în regim de urgență, decât în limitele prevăzute de art. 54. Astfel, orice politică de securitate trebuie să respecte principiile proporționalității, legalității și controlului democratic. Curtea Constituțională, în jurisprudența sa constantă, a subliniat că măsurile restrictive în materie de securitate trebuie să fie motivate și necesare într-o societate democratică.

În concluzie, fundamentele constituționale ale securității în Republica Moldova creează un cadru de echilibru între apărarea suveranității și protejarea drepturilor omului. Totuși, în lipsa unor instrumente legislative complementare și a unui con-

sens politic asupra interpretării neutralității, acest cadru riscă să devină mai degrabă simbolic decât eficient.

Capitolul II. Reforma sistemului judiciar și statul de drept

Stabilitatea unui stat și capacitatea sa de a răspunde eficient provocărilor interne și externe depind în mod direct de funcționalitatea sistemului de justiție. În Republica Moldova, reforma sistemului judiciar a devenit un element central al agendei politice și juridice, în special în contextul procesului de integrare europeană. În lipsa unei justiții independente, eficiente și credibile, orice altă reformă rămâne vulnerabilă și, adesea, reversibilă.

Problemele majore identificate în sistemul judiciar moldovenesc includ lipsa de transparență în procesul de numire și promovare a magistraților, influențele politice exercitate asupra instanțelor, dar și nivelul redus de încredere al cetățenilor în instituțiile judiciare. Potrivit barometrului opiniei publice, mai puțin de 20% dintre respondenți declară că au încredere în justiție, ceea ce semnalează o criză profundă de legitimitate a întregului sistem.

Pentru remedierea acestor deficiențe, a fost inițiat procesul de evaluare externă (vetting) a judecătorilor și procurorilor, în baza Strategiei pentru Reforma Justiției 2022–2025. Acest proces presupune verificarea integrității și profesionalismului actorilor din sistemul judiciar printr-un mecanism independent, cu participarea partenerilor internaționali. Deși necesară, această reformă a întâmpinat obstacole legislative și instituționale, inclusiv contestații în fața Curții Constituționale privind constituționalitatea evaluărilor și componența comisiilor independente.

Un alt aspect esențial este consolidarea capacităților Consiliului Superior al Magistraturii și Consiliului Superior al Procurorilor, organe de autoadministrare ale sistemului judiciar. Reconfigurarea componenței acestor instituții, pe baza meritocrației și a criteriilor de integritate, este un pas indispensabil pentru eliminarea influențelor partinice și politice. Mai mult, este necesară revizuirea procedurilor disciplinare și asigurarea transparenței în procesul de evaluare a performanței magistraților.

Statul de drept nu poate funcționa fără o justiție imparțială. Respectarea principiului separației puterilor în stat, consacrat de art. 6 din Constituția Republicii Moldova, impune ca autoritatea judecătorească să nu fie subordonată nici executivului, nici legislativului. Orice interferență politică în actul de justiție subminează nu doar independența instanțelor, ci și legitimitatea întregului sistem democratic.

În concluzie, reforma sistemului judiciar trebuie să fie una profundă, ireversibilă și orientată spre rezultate concrete. Nu este suficientă adoptarea unor noi legi sau strategii, este esențial ca implementarea să fie monitorizată riguros, iar responsabilitatea instituțională să fie una clară. Doar în acest mod se poate reconstrui încrederea cetățenilor în justiție și se poate asigura un fundament solid pentru securitatea internă și stabilitatea politică a Republicii Moldova.

Capitolul III. Politica externă și echilibrul geopolitic al Republicii Moldova

Politica externă a Republicii Moldova s-a aflat întotdeauna sub influența poziționării sale geografice, între Est și Vest, dar și a contextului regional în permanentă transformare. Încă de la declararea independenței, statul moldovean a oscilat între orientarea europeană și presiunile exercitate de Federația Rusă, reflectând o dualitate geopolitică dificil de gestionat într-un mod coerent și constant.

Un element definitoriu al actualei politici externe îl constituie angajamentul ferm față de procesul de integrare europeană. Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, semnat în 2014, a deschis un nou cadru juridic și instituțional pentru modernizarea internă a țării și alinierea sa la valorile și normele comunitare. Statutul de țară candidată, obținut în 2022, a întărit și mai mult acest parcurs, plasând Republica Moldova pe o traiectorie clară către integrarea în structurile europene.

Totodată, Republica Moldova continuă să mențină relații de colaborare cu statele membre ale Comunității Statelor Independente (CSI), inclusiv cu Federația Rusă, în pofida tensiunilor existente. Deși cooperarea economică cu CSI are încă o anumită relevanță, divergențele politice și impactul negativ al războiului din Ucraina asupra securității regionale au condus la o reevaluare a parteneriatelor estice.

În același timp, Republica Moldova se confruntă cu provocări majore în asigurarea unui echilibru diplomatic realist. Pe de o parte, orientarea pro-europeană este susținută de o parte semnificativă a populației și de principalele instituții ale statului. Pe de altă parte, există segmente politice și sociale care promovează o apropiere de Est, fapt ce generează o polarizare geopolitică internă și complică implementarea unui consens național în materie de politică externă.

Un alt factor important îl constituie prezența trupelor ruse pe teritoriul Republicii Moldova, în regiunea transnistreană, în pofida apelurilor internaționale repetate pentru retragerea acestora. Această situație constituie o încălcare a suveranității statului și afectează profund poziționarea diplomatică a Republicii Moldova în raport cu Carta ONU și principiile dreptului internațional.

În concluzie, politica externă a Republicii Moldova necesită o abordare strategică, bazată pe predictibilitate, profesionalism și protejarea interesului național. Consolidarea parcursului european, menținerea relațiilor funcționale cu partenerii regionali și internaționali și valorificarea parteneriatelor strategice trebuie să constituie priorități pe termen lung pentru securitatea și stabilitatea țării.

Capitolul IV. Amenințările hibride și securitatea informațională

În epoca digitală, amenințările la adresa securității naționale nu mai sunt exclusiv de natură militară sau convențională. Republica Moldova se confruntă tot mai frecvent cu riscuri hibride, care combină presiuni economice, dezinformare, atacuri cibernetice și ingerințe în procesele democratice interne. Aceste forme de agresiune indirectă afectează stabilitatea statului și influențează profund opinia publică, fragilizând coeziunea socială și încrederea în instituțiile statului.

Dezinformarea este una dintre cele mai utilizate arme hibride în contextul regional. Spațiul mediatic moldovenesc este adesea infiltrat cu narative propagandistice, majoritar din surse externe, care subminează valorile democratice și promovează neîncrederea în partenerii internaționali ai Republicii Moldova. Această influență se manifestă nu doar în presă, ci și în rețelele sociale, unde lipsa de reglementare permite diseminarea rapidă a unor mesaje manipulatoare.

Pentru a contracara aceste fenomene, autoritățile moldovenești au adoptat în 2022 Legea privind securitatea informațională, care instituie măsuri de protecție a infrastructurii informaționale critice și creează cadrul juridic pentru combaterea dezinformării și a atacurilor cibernetice. Legea prevede responsabilități clare pentru instituții precum Serviciul de Informații și Securitate (SIS), Agenția pentru Guvernare Electronică și Centrul pentru Răspuns la Incidente Cibernetice (CERT-GOV-MD).

În plus, cooperarea internațională în domeniul securității cibernetice a devenit o prioritate strategică. Republica Moldova colaborează activ cu structuri europene și euroatlantice, inclusiv prin participarea la proiecte finanțate de UE și în cadrul Parteneriatului Estic. Asistența tehnică oferită de organizații precum ENISA (Agenția Uniunii Europene pentru Securitate Cibernetică) contribuie la dezvoltarea capacităților naționale și la armonizarea legislației interne cu standardele internaționale.

Totuși, eficiența măsurilor legislative depinde în mare măsură de voința politică, de capacitatea administrativă a instituțiilor implicate și de nivelul de alfabetizare digitală al populației. Un cadru legal robust trebuie să fie însoțit de campanii de educație civică și de susținerea mass-mediei independente, pentru a construi o reziliență societală reală în fața manipulării informaționale.

În concluzie, combaterea amenințărilor hibride reprezintă una dintre cele mai stringente provocări pentru securitatea Republicii Moldova. Abordarea acestor riscuri necesită o strategie națională complexă, integrată, care să includă dimensiuni juridice, tehnologice și educaționale. Numai prin consolidarea securității informaționale și a gândirii critice în rândul cetățenilor se poate construi un stat democratic rezilient, capabil să facă față provocărilor lumii moderne.

Capitolul V. Drepturile fundamentale în situații excepționale

Respectarea drepturilor fundamentale reprezintă una dintre pietrele de temelie ale oricărui stat democratic. Cu toate acestea, în contextul unor crize majore, precum pandemii, conflicte militare sau alte situații de urgență, se impune adesea adoptarea unor măsuri excepționale care pot afecta temporar exercitarea acestor drepturi. În Republica Moldova, regimul juridic al stărilor excepționale este reglementat de Legea nr. 212/2004, în coroborare cu dispozițiile constituționale și internaționale aplicabile.

Conform art. 54 din Constituție, exercițiul unor drepturi sau libertăți poate fi restrâns numai în cazurile prevăzute de lege și numai dacă este necesar într-o societate

democratică. Aceste limitări trebuie să fie proporționale cu situația care le-a generat și să nu afecteze existența dreptului propriu-zis. De asemenea, Republica Moldova este parte la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care prevede, la art. 15, posibilitatea derogării de la obligațiile asumate, însă doar în măsura strict necesară și cu respectarea notificării Consiliului Europei.

În perioada pandemiei COVID-19, Republica Moldova a instituit mai multe stări de urgență, în cadrul cărora au fost aplicate restricții asupra liberei circulații, a dreptului la întrunire și a desfășurării activităților economice. Aceste măsuri au fost criticate de societatea civilă și de instituțiile internaționale, mai ales din cauza lipsei transparenței decizionale și a caracterului disproporționat al unora dintre restricții.

Un alt aspect esențial este lipsa unui mecanism clar de control jurisdicțional al legalității și oportunității măsurilor excepționale. Deși controlul parlamentar este prevăzut formal, aplicarea sa în practică a fost limitată. Curtea Constituțională a avut un rol important în conturarea cadrului de legalitate, inclusiv prin hotărârile privind constituționalitatea măsurilor impuse de Comisia pentru Situații Excepționale.

Este esențial ca Republica Moldova să adopte o lege cadru modernizată privind stările de urgență, care să definească clar limitele, procedurile, drepturile afectate și durata acestor măsuri. De asemenea, trebuie consolidat mecanismul de informare a organismelor internaționale, precum Consiliul Europei, ori de câte ori se invocă o derogare de la obligațiile internaționale în materie de drepturi ale omului.

În concluzie, protejarea drepturilor fundamentale în situații de criză este o provocare delicată, care necesită un echilibru între interesele de securitate națională și respectarea demnității umane. Orice măsură restrictivă trebuie justificată riguros, aplicată transparent și revizuită constant, pentru a nu degenera într-un abuz de putere. Statul de drept se măsoară mai ales în momente de criză, când tentația autoritarismului poate deveni seducătoare sub pretextul eficienței.

Capitolul VI. Cooperarea internațională și parteneriatele strategice

În contextul globalizării și al intensificării interdependențelor dintre state, cooperarea internațională reprezintă un pilon fundamental al securității moderne. Pentru Republica Moldova, colaborarea cu organizațiile internaționale, instituțiile europene și statele partenere este esențială pentru consolidarea capacităților interne, modernizarea instituțională și menținerea stabilității regionale.

Unul dintre cele mai importante parteneriate strategice ale Republicii Moldova este cel cu Uniunea Europeană. Acordul de Asociere, semnat în 2014, a deschis calea către aprofundarea relațiilor politice, economice și juridice. Prin acest cadru, Moldova beneficiază de sprijin financiar, asistență tehnică și expertiză în reformarea administrației publice, a sistemului de justiție și a sectorului securității. Statutul de țară candidată, obținut în 2022, marchează o etapă crucială în integrarea europeană a țării.

Pe lângă UE, Republica Moldova dezvoltă relații constructive și cu NATO, în

special prin intermediul Planului Individual de Acțiuni (IPAP) și a misiunii de parteneriat civil. Deși neutralitatea constituțională limitează aderarea la o alianță militară, aceasta nu exclude cooperarea în domenii precum pregătirea militară, securitatea cibernetică sau gestionarea crizelor. Colaborarea cu NATO contribuie la profesionalizarea forțelor armate și la consolidarea securității naționale.

La nivel regional, Moldova participă activ în inițiativele Parteneriatului Estic, Platforma Europeană de Securitate, OSCE și Consiliul Europei. Aceste formate oferă nu doar sprijin diplomatic, ci și mecanisme de dialog, prevenire a conflictelor și monitorizare a reformelor democratice. De asemenea, în domeniul protecției refugiaților și al gestionării frontierelor, Moldova colaborează strâns cu UNHCR, FRONTEX și IOM.

Un alt aspect esențial al cooperării internaționale îl reprezintă sprijinul bilateral din partea unor state europene, în special România, Germania, Franța și Polonia. Aceste țări oferă finanțare, expertiză și asistență în domenii-cheie precum justiția, educația, infrastructura și reziliența energetică.

În concluzie, cooperarea internațională nu este doar un instrument diplomatic, ci o condiție necesară pentru dezvoltarea durabilă și securitatea Republicii Moldova. Valorificarea acestor parteneriate strategice trebuie să rămână o prioritate constantă, susținută de voință politică, profesionalism instituțional și implicarea societății civile.

Capitolul VII. Concluzii și recomandări

Analiza realizată în acest studiu relevă un tablou complex al provocărilor de securitate și politică internă și externă cu care se confruntă Republica Moldova. De la vulnerabilitățile constituționale și instabilitatea instituțională până la presiunile hibride și provocările de ordin geopolitic, securitatea națională devine un concept tot mai larg, care trebuie abordat strategic și intersectorial.

Pe plan intern, este indispensabilă consolidarea statului de drept, prin continuarea reformei justiției, combaterea corupției și întărirea instituțiilor fundamentale. Pe plan extern, este crucială menținerea cursului european, aprofundarea parteneriatelor strategice și gestionarea echilibrată a relațiilor regionale, în special în raport cu Federația Rusă.

Este necesară, de asemenea, clarificarea cadrului juridic privind neutralitatea permanentă și stările excepționale, pentru a asigura coerență legislativă și protecția eficientă a drepturilor fundamentale. Măsurile de combatere a amenințărilor hibride trebuie extinse dincolo de zona tehnologică și să includă educația civică, reziliența societală și susținerea mass-mediei independente.

Pe baza acestei analize, formulăm următoarele recomandări prioritare: (1) adoptarea unei legi organice privind neutralitatea constituțională; (2) instituirea unui mecanism eficient de control al măsurilor de urgență; (3) consolidarea capacității de reacție la amenințări hibride; (4) întărirea parteneriatelor internaționale în domeniul securității; (5) promovarea educației juridice și digitale în rândul cetățenilor.

În concluzie, Republica Moldova are nevoie de o viziune clară, unitară și pe termen lung în domeniul securității naționale și al politicii externe. Doar printr-un efort susținut, bazat pe drept, transparență și cooperare, poate fi consolidată reziliența statului și apărat interesul național într-un mediu internațional tot mai imprevizibil.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova (republicată în M.O. nr. 78 din 29.03.2016).
2. Legea nr. 753/2001 privind apărarea națională.
3. Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență.
4. Legea nr. 20/2022 privind securitatea informațională.
5. Legea nr. 132/2012 privind Consiliul Superior al Magistraturii.
6. Legea nr. 3/2016 privind Procuratura.
7. Strategia pentru Reforma Justiției 2022–2025, Ministerul Justiției.
8. Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova, 2023.
9. Acordul de Asociere RM–UE (J.O. UE, 2014).
10. Carta Organizației Națiunilor Unite (1945).
11. Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1950).
12. Curtea Constituțională a RM, Hotărârea nr. 17/2021.
13. Comisia de la Veneția, Opinia CDL-AD(2020)031.
14. Popescu N. Politica externă a Republicii Moldova. Chișinău: ARC, 2021.
15. Gherasimov V. Dreptul securității naționale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2022.
16. UNHCR Moldova. Protecția refugiaților, 2023.
17. OSCE. Raport privind reforma justiției în Moldova, 2022.
18. IPRE. Securitatea energetică și instituțională a RM, 2023.
19. Freedom House. Nations in Transit 2023 – Moldova.
20. Agenția UE pentru Securitate Cibernetică (ENISA), Ghid 2022.